

Επιτροπή για την Ξενογλώσση Εκπαίδευση
του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Φεβρουάριος 2017

Εισαγωγικό σημείωμα

Αφειρηγία για τις πρόσφατες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί από Έλληνες επιστήμονες με εξειδίκευση στην Ξενόγλωσση Διδακτική είναι τα συμπεράσματα σύγχρονων διεθνών ερευνών πως η πολυγλωσσία βοηθά την εν γένει πνευματική ανάπτυξη του ατόμου, την αποδοχή της διαφορετικότητας και την οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Επίσης, κίνητρο για τις μελέτες των ειδικών είναι η έντονη επιθυμία της συντριπτικής πλειοψηφίας των συμπολιτών μας να μαθαίνουν οι μαθητές ξένες γλώσσες στο σχολείο επαρκώς και να μην αναγκάζεται η ελληνική οικογένεια να στέλνει τα παιδιά της σε εξωσχολικές δομές για να αποκτήσουν τις γνώσεις που έχουν ανάγκη ώστε να πιστοποιήσουν τη γλωσσομάθειά τους.

Η επιθυμία των συμπολιτών μας για εκμάθηση ξένων γλωσσών έχει μετρηθεί ποικιλοτρόπως και αποτυπωθεί τόσο στον ημερήσιο τύπο όσο και σε επιστημονικά δημοσιεύματα. Άλλωστε, οι ανάγκες για γλωσσομάθεια των Ελλήνων και των πολιτών άλλων ευρωπαϊκών χωρών έχουν ερευνηθεί συστηματικά και καταγραφεί σε εκθέσεις, μελέτες και άρθρα. Το «Ευρωβαρόμετρο» (2012), λόγου χάριν, μετά από πανευρωπαϊκή δημοσκόπηση, αναφέρει ότι «το 98% [των Ευρωπαίων] δηλώνει ότι η εκμάθηση γλωσσών είναι σημαντική για τα παιδιά τους¹ και παρουσιάζει πολλά άλλα δηλωτικά στοιχεία με τα οποία αποδεικνύεται το ενδιαφέρον που δείχνουν όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ξενόγλωσση εκπαίδευση, η οποία θεωρούν πως πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παιδείας που προσφέρεται ως δημόσιο αγαθό από το σχολείο.²

Αφορμή για την παρούσα έκθεση είναι τα παλαιότερα και πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ σχετικά με τις σημαντικές δημόσιες δαπάνες για την ξενόγλωσση εκπαίδευση, η οποία εν τέλει δεν αποδίδει τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς και το ερώτημα που έθεσε ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Καθηγητής κ. Κώστας Γαβρόγλου, στη συνεδρίαση της Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής στις 06-02-2017, όταν συζητείτο το νομοσχέδιο για τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης και το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας. Συγκεκριμένα ρώτησε ο Υπουργός:

«Δεν καταλαβαίνω γιατί τα δικά μας παιδιά δεν μπορούν να μάθουν τις γλώσσες με επάρκεια μέσα στο σχολείο και αναγκαζόμαστε να έχουμε αυτήν την πολυσημία της δυνατότητας για να μαθαίνουμε τις γλώσσες. Καταλαβαίνω όλες τις δυσκολίες που έχουν οι εκπαιδευτικοί άλλα και πάλι τίθεται ένα πολύ σοβαρό θέμα εμπιστοσύνης στο δημόσιο σχολείο όπως και της μη υπονόμησης αυτού του σχολείου και του προγράμματός του με άλλου είδους δραστηριότητες.»

Οι λόγοι για τους οποίους «τα δικά μας παιδιά δεν μπορούν να μάθουν τις γλώσσες με επάρκεια μέσα στο σχολείο» έχουν αποτυπωθεί και τεκμηριωθεί από τους πανεπιστημιακούς ειδικούς του χώρου της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης, τις επιστημονικές και συνδικαλιστικές ενώσεις του κλάδου και τους σχολικούς συμβούλους ξένων γλωσσών.

Οι διαπιστώσεις για τη σχολική ξενόγλωσση εκπαίδευση που καταγράφονται στην παρούσα έκθεση λαμβάνουν υπόψη μελέτη που ολοκληρώθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών³ με στοιχεία που προέκυψαν από την «Ευρωπαϊκή Έρευνα για τις Γλωσσικές Ικανότητες» (ΕΕΓΙ),⁴ στην οποία πήρε μέρος και η

¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-679_el.htm

² http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf

³ Η λεπτομερής στατιστική ανάλυση των στοιχείων και η μελέτη των δεδομένων πραγματοποιήθηκαν από συνεργάτες του Κέντρου Έρευνας του ΕΚΠΑ –του RCeL (<http://www.rcel.enl.uoa.gr>), χωρίς εξωτερική χρηματοδότηση για το έργο αυτό.

⁴ Β. Δενδρινού, Αικ. Ζουγανέλη, Ε. Καραβά. *Η Εκμάθηση Ξένων Γλωσσών στο Σχολείο στην Ελλάδα. Ευρωπαϊκή Έρευνα Γλωσσικών Ικανοτήτων*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Έρευνας για τη Διδασκαλία Ξένων Γλωσσών και την Αξιολόγηση Γλωσσομάθειας & ΥΠ.Π.Ε.Θ. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2013. (Η ελληνική

Ελλάδα. Επίσης, στηρίζεται σε δεδομένα που προέρχονται από έρευνες του Πανεπιστημίου Αθηνών στο πλαίσιο έργου που συγχρηματοδοτήθηκε μέσω ΕΣΠΑ (2010-2014).⁵ Μεταξύ άλλων, οι έρευνες αναδεικνύουν την επιθυμία των Ελλήνων να γνωρίζουν όλοι οι νέοι πολύ καλά την Αγγλική, αλλά επίσης αρκετά καλά μια δεύτερη ή και τρίτη ξένη γλώσσα (οι προτιμήσεις ποικίλουν)⁶ επειδή θεωρούν την υψηλή γλωσσομάθεια προσόν για σπουδές, ανεύρεση εργασίας και κοινωνική ανέλιξη. Παράλληλα, ελήφθησαν σοβαρά υπόψη οι απόψεις τόσο των σχολικών συμβούλων ξένων γλωσσών όσο και των επιστημονικών-συνδικαλιστικών ενώσεων των εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών.

Γενικές διαπιστώσεις ως προς τη σχολική ξενόγλωσση εκπαίδευση

Το γενικό συμπέρασμα από την ανάλυση των ερευνητικών στοιχείων είναι ότι στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, στο οποίο διδάσκονται υποχρεωτικά δύο ξένες γλώσσες από το Δημοτικό, οι μαθητές δεν αποκτούν το επίπεδο της γνώσης που η κοινωνία απαιτεί. Δεν εξασφαλίζεται στους Έλληνες μαθητές η γλωσσομάθεια, την οποία οι γονείς τους και οι ίδιοι θεωρούν επαρκή.

Επισημαίνεται ότι η ξένη γλώσσα είναι το μοναδικό μάθημα του σχολικού προγράμματος για το οποίο οι γονείς στέλνουν τα παιδιά τους σε «φροντιστήριο» από ολοένα και μικρότερη ηλικία και για πολλά χρόνια, ανεξάρτητα από την επίδοση που έχουν ή το βαθμό που παίρνουν στο μάθημα αυτό στο σχολείο. Επισημαίνεται επίσης πως παρόλη την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί στα Κέντρα Ξένων Γλωσσών η πελατεία της νηπιακής ηλικίας. Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα μελέτης του ΚΑΝΕΠ (Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της ΓΣΕΕ) ότι οι δαπάνες της ελληνικής οικογένειας για να στείλει τα παιδιά της να μάθει ξένη γλώσσα εκτός σχολείου έχουν μείνει σχεδόν αναλλοίωτες μολοντί έχουν μειωθεί σημαντικά οι ετήσιες δαπάνες για τροφή (αγορές στα σούπερ μάρκετ).

Αναλυτικότερα:

1. Ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών στην Ελλάδα επιθυμεί οι μαθητές, ολοκληρώνοντας τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, να γνωρίζουν πολύ καλά την Αγγλική και να κατέχουν πιστοποίηση που να αποδεικνύει την υψηλή γλωσσομάθειά τους,⁷ καθώς επίσης και να συνεννοούνται ικανοποιητικά σε μια δεύτερη «ισχυρή» γλώσσα και τούτο να αποδεικνύεται από ένα πιστοποιητικό γλωσσομάθειας, οι επιθυμίες αυτές δεν ικανοποιούνται στο δημόσιο σχολείο.
2. Ενώ, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έρευνα Γλωσσικών Ικανοτήτων (ΕΕΓΙ), η επίδοση των Ελλήνων μαθητών στο γυμνάσιο, ιδιαίτερα στην αγγλική γλώσσα, είναι υψηλότερη από ό,τι σε αρκετές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το επίπεδο γλωσσομάθειας, το οποίο επιθυμεί η ελληνική οικογένεια να έχουν τα παιδιά της, δεν κατακτιέται και τούτο διότι απαιτούνται περισσότερες ώρες διδασκαλίας

εκδοχή της μελέτης: στο http://gr.rcel.enl.uoa.gr/fileadmin/rcel.enl.uoa.gr/uploads/images/ESLC_GR_WEB.pdf και στο http://www.rcel.enl.uoa.gr/fileadmin/rcel.enl.uoa.gr/uploads/images/ESLC_EN_WEB.pdf η εκτενής αγγλική εκδοχή της.

⁵ Υπόεργο 1, με τίτλο «Διαμόρφωση Εκπαιδευτικής Πολιτικής για την Ξενόγλωσση Εκπαίδευση στην Ελλάδα» στο πλαίσιο της Πράξης «ΝΕΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: Η ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΣΕ ΠΡΩΙΜΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ». Βλ. <http://elp.enl.uoa.gr/>

⁶ Οι γλώσσες στις οποίες δείχνουν προτίμηση είναι η Γερμανική (27%), η Γαλλική (12%), η Ιταλική (10%), η Ισπανική (14%), η Πορτογαλική (4%), η Ρωσική (18%), η Κινεζική (9%) και η Αραβική (6%)

⁷ Το 76% των γονέων επιθυμεί τα παιδιά τους ολοκληρώνοντας την υποχρεωτική εκπαίδευση να έχουν επίπεδο B2 στην Αγγλική και ολοκληρώνοντας το Λύκειο να έχουν τουλάχιστον επίπεδο Γ1. Στη δεύτερη ξένη γλώσσα επιθυμούν να έχουν τα παιδιά τους ολοκληρώνοντας το σχολείο επίπεδο B1.

οι οποίες στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου δεν προβλέπονται. Κατά συνέπεια, οι γονείς, προκειμένου τα παιδιά τους να έχουν την επιθυμητή γλωσσομάθεια, καταφεύγουν είτε σε ιδιαίτερα μαθήματα, είτε σε κέντρα ξένων γλωσσών, είτε σε ιδιωτικά σχολεία –στα οποία προσφέρεται πρόσθετο πρόγραμμα ξενόγλωσσης εκπαίδευσης. Ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης,⁸ αγοράζουν τα σχολικά εγχειρίδια διεθνών εκδοτικών οίκων και επιπλέον πληρώνουν για την πιστοποίηση γλωσσομάθειας των παιδιών τους υψηλά εξέταστρα σε ξένους οργανισμούς και ιδιωτικά κέντρα. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι η δυσβάσταχτη οικονομική επιβάρυνση για την ελληνική οικογένεια, καθώς βάσει ερευνητικών στοιχείων, προκύπτει ότι το ποσό που δαπανά η ελληνική οικογένεια κάθε χρόνο για την ξενόγλωσση εκπαίδευση είναι υπέρογκο. Αντιστοιχεί στο 15,4% του συνόλου των ετήσιων δαπανών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών εκπαίδευσης.⁹ Στο ποσό της ετήσιας δαπάνης για την ξενόγλωσση εκπαίδευση συνυπολογίζεται τόσο η δημόσια συμμετοχή όσο και η ιδιωτική, καθώς και η αποκαλούμενη «παραπαιδεία». Αξίζει να σημειωθεί ότι η δαπάνη για την εκμάθηση μιας ή/και περισσότερων ξένων γλωσσών αντιπροσωπεύει την τρίτη πιο σημαντική δαπάνη του νοικοκυριού στην Ελλάδα!

3. Ενώ οι εκπαιδευτικοί και οι καθηγητές ξένων γλωσσών ασκούν με συνέπεια και με ζήλο τα διδακτικά τους καθήκοντα, το δημόσιο σχολείο αδυνατεί να ανταποκριθεί στο πάγιο αίτημα της ελληνικής οικογένειας, διότι οι ελάχιστες ώρες διδασκαλίας της ξένης γλώσσας δεν επιτρέπουν στον μαθητή να εξασφαλίσει το απαιτούμενο από την κοινωνία επίπεδο γλωσσομάθειας.¹⁰ Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται σε στοιχεία από εκπαιδευτικές έρευνες και επιστημονικές μελέτες που τεκμηριώνουν πως υπάρχει πολύ υψηλός συσχετισμός μεταξύ των ωρών καθοδηγούμενης μελέτης και επιπέδου γλωσσομάθειας του μαθητή της ξένης γλώσσας. Σημαντικός συσχετισμός όμως υπάρχει και μεταξύ του επιπέδου γλωσσομάθειας και ευμενών συνθηκών μάθησης, όπως π.χ. ο μαθητής να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τη γλώσσα της αρεσκείας του, να του δίνεται η δυνατότητα εξάσκησης της γλώσσας που μαθαίνει σε ρεαλιστικές συνθήκες επικοινωνίας, να του παρέχεται το κατάλληλο διδακτικό υλικό, να προσαρμόζεται ο τρόπος διδασκαλίας στις ανάγκες του, κτλ.¹¹
4. Ενώ, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΓΙ, το 50% των Ελλήνων μαθητών που φοιτά στην Γ΄ Γυμνασίου έχει αποκτήσει επίπεδο γλωσσομάθειας μεταξύ Β1, -Β2 στην Αγγλική, το άλλο 50% έχει χαμηλό επίπεδο γλωσσομάθειας –επίπεδο το οποίο κυμαίνεται από Α1- έως Α2+. Η μεγάλη αυτή απόκλιση γλωσσομάθειας των μαθητών, που εντοπίζεται στην ίδια τάξη συχνά δε και στο ίδιο τμήμα, δεν

---

⁸ Για τα εγχειρίδια Γαλλικής και Γερμανικής στις Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις του Δημοτικού δεν πληρώνουν οι ίδιοι οι γονείς. Επιβαρύνεται το κράτος και το ποσόν ανέρχεται ετησίως στις 700.000 ευρώ περίπου. Αναγκάζονται, ωστόσο, να αγοράσουν τα βιβλία του Λυκείου –τόσο του Γενικού Λυκείου όσο και του Τεχνικού Λυκείου, με αποτέλεσμα ορισμένοι γονείς που αντιμετωπίζουν και ιδιαίτερα, επώδυνα, οικονομικά προβλήματα να αρνούνται να τα αγοράσουν και αυτό να είναι σε βάρος του μαθήματος.

⁹ Τα στοιχεία προέκυψαν από το έργο που υλοποιήθηκε στο RCeL –το Κέντρο Έρευνας για τις Ξένες Γλώσσες του ΕΚΠΑ— για την ξενόγλωσση πολιτική: βλ. <http://elp.enl.uoa.gr/oikonomika-stoixeia-gia-tis-3enes-glosses.html>.

¹⁰ Σε έρευνα τύπου survey που έγινε το από το RCeL –το Κέντρο Έρευνας για τις Ξένες Γλώσσες του ΕΚΠΑ— κάτω από τις σημερινές συνθήκες εκπαίδευσης, το 82% των γονιών επιθυμούν ειδικά σε σχέση με την Αγγλική για τα παιδιά τους: να έχουν αποκτήσει πιστοποίηση επιπέδου Β2 (γνωστό ως “Lower”) ολοκληρώνοντας το γυμνάσιο. Ιδανικά όμως, θα ήθελαν να έχουν ήδη από την Γ΄ Γυμνασίου γνώσεις επιπέδου Γ1- ώστε ολοκληρώνοντας τη Β΄ Λυκείου να είναι εφικτή η απόκτηση του πιστοποιητικού επιπέδου Γ2 (Άριστη γνώση). Βέβαια, γνωρίζουν πως δύσκολα αυτοί οι στόχοι επιτυγχάνονται και δεν θα ήθελαν να αποτελούν προϋπόθεση για την αποφοίτηση των μαθητών από το Γυμνάσιο ή το Λύκειο.

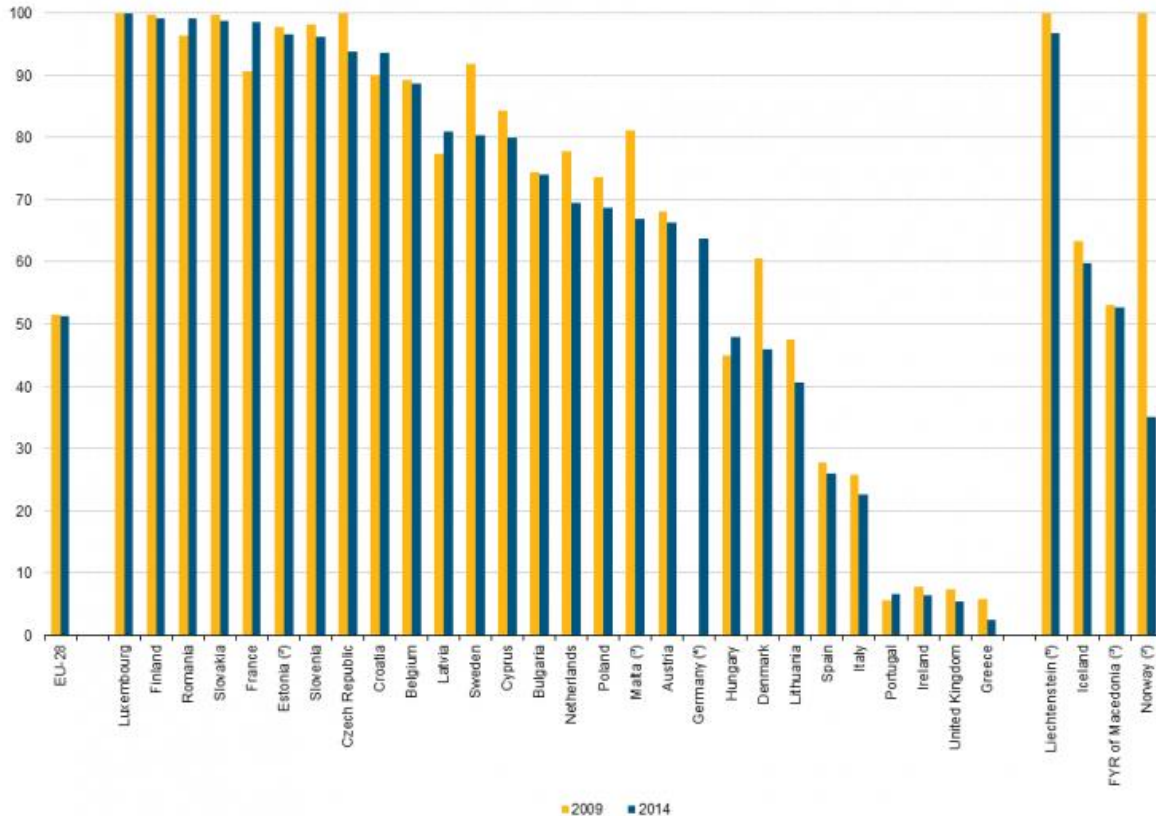
¹¹ Οι συνθήκες που έχουν αρνητικό συσχετισμό με την ξενόγλωσση εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο συζητούνται εκτενώς στην προαναφερθείσα μελέτη που αφορά την Ευρωπαϊκή Έρευνα Γλωσσικών Ικανοτήτων.

παρουσιάζεται σε άλλες χώρες. Η ανομοιογένεια οφείλεται στην εξωσχολική ξενόγλωσση εκπαίδευση –φαινόμενο που δεν παρατηρείται σε κανένα άλλο μάθημα του σχολικού προγράμματος σπουδών. Βέβαια, σε πολλές άλλες χώρες το μάθημα της ξένης γλώσσας προσφέρεται ανεξάρτητα από την τάξη στην οποία φοιτά ο μαθητής. Το σχολείο προσφέρει π.χ. μάθημα Ιταλικής επιπέδου B1 και οι μαθητές που έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και επιθυμούν να πιστοποιηθούν στο τέλος της χρονιάς στο επίπεδο αυτό, εγγράφονται στο μάθημα ανεξάρτητα από την τάξη στην οποία φοιτούν. Ας σημειωθεί ότι το ίδιο συμβαίνει σε αρκετά εκπαιδευτικά συστήματα ανά τον κόσμο και σε ορισμένα άλλα μαθήματα.

5. Σε σύγκριση με ξενόγλωσσους εκπαιδευτικούς πολλών άλλων ευρωπαϊκών χωρών και τους Έλληνες καθηγητές πολλών άλλων γνωστικών αντικειμένων, οι εκπαιδευτικοί ξένων γλωσσών που διορίζονται στο ελληνικό σχολείο έχουν περάσει στη διάρκεια των προπτυχιακών τους σπουδών από διδακτική και παιδαγωγική κατάρτιση. Ωστόσο πολύ συχνά, οι προσπάθειες που καταβάλλουν δεν έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα για τους εξής βασικούς λόγους: (α) σε αρκετές περιπτώσεις διδάσκουν σε τμήματα 25-30 μαθητών οι οποίοι έχουν πολύ διαφορετικό επίπεδο γλωσσομάθειας μεταξύ τους, (β) εργάζονται σε σχολεία των οποίων οι υποδομές δεν επιτρέπουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και υπηρετούν ένα συγκεντρωτικό σύστημα το οποίο δεν προωθεί τη διαφοροποιημένη εκπαίδευση. Ωστόσο, υπάρχουν και οι εκπαιδευτικοί-καθηγητές που έχουν πάψει να αγωνίζονται είτε διότι οι συνθήκες εργασίας τους είναι εξοντωτικές (π.χ. υπάρχουν εκπαιδευτικοί που πηγαινοέρχονται σε πέντε σχολεία για να καλύψουν το ωράριό τους) είτε διότι οι προσπάθειες που καταβάλλουν δεν επιβραβεύονται. Κατά συνέπεια, δεν έχουν κίνητρο να προσπαθήσουν και να δώσουν τον καλύτερό τους εαυτό.
6. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ΕΕΓΙ, το επίπεδο γλωσσομάθειας των μαθητών στη δεύτερη ξένη γλώσσα, στο μεγαλύτερο ποσοστό των σχολείων της Ελλάδας και άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι χαμηλό. Αυτό προκύπτει εν πολλοίς από το γεγονός ότι η διδασκαλία της δεύτερης ξένης γλώσσας αρχίζει, σε αρκετά κράτη-μέλη, από σχετικά μεγαλύτερη ηλικία σε σύγκριση με την πρώτη ξένη γλώσσα. Στην Ελλάδα, για τη διδασκαλία της δεύτερης ξένης γλώσσα προβλέπονται πολύ λιγότερες διδακτικές ώρες συγκριτικά με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα. Η διδασκαλία μιας 2ης ξένης γλώσσας στο ελληνικό δημόσιο σχολείο παρουσιάζει και άλλες ιδιαιτερότητες:
  - (α) οι μόνες γλώσσες που προσφέρει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, εκτός της Αγγλικής, είναι η Γερμανική και η Γαλλική, ενώ σε άλλες χώρες της Ε.Ε. υπάρχει ποικιλία γλωσσικών επιλογών (με αρκετά δημοφιλείς γλώσσες την Ισπανική, τη Γερμανική, τη Γαλλική, τη Ρωσική και την Ιταλική)
  - (β) η εκμάθηση της 2ης ξένης γλώσσας δεν αποτελεί προσωπική επιλογή του μαθητή, αλλά εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των εκπαιδευτικών με αποτέλεσμα, σε αρκετές περιπτώσεις, οι μαθητές να διδάσκονται ως 2η ξένη γλώσσα διαφορετική γλώσσα από αυτή που επέλεξαν.
7. Η διδασκαλία της πρώτης ξένης γλώσσας θεσμοθετήθηκε ως υποχρεωτικό μάθημα και στην Ελλάδα, όπως σε αρκετά άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την Α' Δημοτικού και πραγματοποιείται για μία διδακτική ώρα (περίπου 40 λεπτά της ώρας). Κατά συνέπεια, η διδασκαλία διαμορφώνεται ως μια εκπαιδευτική διαδικασία *ευαισθητοποίησης* σε μια ξένη γλώσσα και όχι ως παροχή ευκαιριών εκμάθησής της, όπως στα άλλα εκπαιδευτικά ευρωπαϊκά

συστήματα, στα οποία η διδασκαλία της γλώσσας που προσφέρεται στις πρώτες δύο τάξεις του Δημοτικού προβλέπεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα για 3-5 διδακτικές ώρες.¹²

8. Οι ώρες διδασκαλίας της ξένης γλώσσας στα περισσότερα κράτη του κόσμου και ειδικότερα στα ευρωπαϊκά αυξάνονται προοδευτικά. Η ξενόγλωσση εκπαίδευση αρχίζει με λιγότερες ώρες στο Δημοτικό (3-5 ώρες την εβδομάδα), αυξάνεται στο Γυμνάσιο και, στη συνέχεια, προστίθενται και άλλες ώρες στο Λύκειο. Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν προβλέπεται κάτι αντίστοιχο. Το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου προβλέπει περισσότερες ώρες στο Δημοτικό, λιγότερες στο Γυμνάσιο και ελάχιστες στο Λύκειο, όπως φαίνεται και στον πιο κάτω πίνακα,¹³ πηγή του οποίου είναι η EUROSTAT (2009-2014).

(*) Refer to the internet metadata file (http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/educ_uoe_en_esms.htm).

(*) Data for 2008 instead of 2009.

(*) Data for 2010 instead of 2009.

(*) 2009: not available.

(*) Data for 2011 instead of 2009.

Source: Eurostat (online data codes: educ_thfrlan and educ_uoe_lang02), Unesco Institute for Statistics (UIS), OECD

Τα μεγαλύτερα προβλήματα της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης παρουσιάζονται στην ξενόγλωσση εκπαίδευση στα επαγγελματικά λύκεια (ΕΠΑΛ). Ενώ οι ξένες γλώσσες είναι απαραίτητες σε όλους τους

¹² Πολλές έρευνες που έχουν διενεργηθεί τα τελευταία χρόνια εντός και εκτός Ευρώπης καταδεικνύουν ότι όσο νωρίτερα ξεκινά η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας τόσο καλύτερα την μαθαίνει κάποιος και τόσο μεγαλύτερα είναι τα οφέλη ως προς τις σημαντικές γνωστικές δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες διαπολιτισμικής και διαγλωσσικής επίγνωσης που αναπτύσσονται.

¹³ Ο πίνακας απεικονίζει το ποσοστό των μαθητών που μαθαίνουν ξένες γλώσσες στο Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ) στα κράτη-μέλη. Η Ελλάδα έχει αρνητική πρωτιά. Είναι τελευταία!

επαγγελματικούς χώρους, οι ώρες διδασκαλίας που προσφέρονται είναι τόσο λίγες, τα προγράμματα σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό τόσο ακατάλληλο που είναι ουσιαστικά αδύνατον να μιλήσει κάποιος υπό τις σημερινές συνθήκες για ξενόγλωσση εκπαίδευση στο Επαγγελματικό Λύκειο, όπου εμφανίζονται και άλλα σημαντικά προβλήματα. Για τον λόγο αυτό, θα ακολουθήσει ξεχωριστή μελέτη-έρευνα για τα προβλήματα της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης στα ΕΠΑΛ.

9. Σε μεθοδική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών¹⁴ αποδεικνύεται πως ένα σημαντικό ποσοστό των νέων στην Ελλάδα αξιοποιεί την αγγλική γλώσσα συστηματικά εκτός σχολείου, με αποτέλεσμα να έχει αναπτύξει ποικίλους γραμματισμούς χρησιμοποιώντας την. Παράλληλα, στατιστική ανάλυση των δεδομένων από την ΕΕΓΙ υποστηρίζει την επιστημονική θέση ότι η «άτυπη» μάθηση της γλώσσας, βάσει των ευκαιριών που δίνονται στους μαθητές στο στενό και ευρύτερο περιβάλλον τους και κυρίως μέσα από το Διαδίκτυο, παίζει σημαντικό ρόλο στο επίπεδο γλωσσομάθειας που τελικά αποκτούν. Ωστόσο, η ελληνική σχολική ξενόγλωσση εκπαίδευση αξιοποιεί ελάχιστα έως καθόλου τις γνώσεις και επικοινωνιακές ικανότητες που αναπτύχθηκαν κατά την εξωσχολική χρήση της γλώσσας.
10. Η Ελλάδα είναι από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες τα δημοφιλή πιστοποιητικά γλωσσομάθειας έχουν τόσο μεγάλη ισχύ. Αποτελούν *πειστήριο γνώσης* της γλώσσας για τους γονείς και τους ίδιους τους μαθητές, ενώ σε πολλές άλλες χώρες το πειστήριο είναι η χρήση αυτή καθαυτή και ο βαθμός που έχουν στο αντίστοιχο μάθημα στο σχολείο ή στο ΑΕΙ που φοιτούν. Όσο καλά και αν χρησιμοποιεί κάποιος τη γλώσσα στον τόπο μας, εάν δεν έχει ως *απόδειξη* ένα πιστοποιητικό είναι σχεδόν σαν να μην γνωρίζει τη γλώσσα και αυτό ίσως επειδή το πολυπόθητο πιστοποιητικό αποτελεί ένα είδος *διαβατηρίου* για εργασία και σπουδές, ενώ περιλαμβάνεται επίσης στο «προσόντολόγιο» του ΑΣΕΠ και συνιστά κριτήριο για ανέλιξη στον χώρο της εργασίας. Ωστόσο, μέχρι στιγμής η πιστοποίηση της γλωσσομάθειας –στο απαιτούμενο από την κοινωνία επίπεδο– δεν προσφέρεται ως αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας από το δημόσιο σχολείο.
11. Ένα από τα σημαντικά ευρήματα της ΕΕΓΙ αναφέρει ότι στην Ελλάδα γίνεται ελάχιστη χρήση των ΤΠΕ στο μάθημα της ξένης γλώσσας. Οι μαθητές συχνά χρησιμοποιούν την ψηφιακή τεχνολογία εκτός σχολείου αλλά όχι με σκοπό την εκμάθηση της ξένης γλώσσας στο πλαίσιο του σχολικού μαθήματος. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει τα παράπονα των εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών για τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν να ενσωματώσουν τις ΤΠΕ στη διδασκαλία τους λόγω έλλειψης υλικοτεχνικής υποδομής στα σχολεία, κινήτρων και της σχετικής επιμόρφωσης.
12. Ενώ, σύμφωνα με την ΕΕΓΙ, η κινητικότητα, οι ανταλλαγές εκπαιδευτικών και μαθητών, καθώς και η συνεργασία μεταξύ σχολείων από διαφορετικές χώρες ενθαρρύνονται σε ολόκληρη την Ευρώπη και εκτός αυτής, δεδομένου ότι αποδεδειγμένα συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη της γλωσσομάθειας και της διαπολιτισμικής επίγνωσης, στην Ελλάδα ένα συγκριτικά χαμηλό ποσοστό μαθητών και εκπαιδευτικών ή καθηγητών ξένων γλωσσών έχει την ευκαιρία να συμμετέχει σε σχολικές ανταλλαγές και συνεργασίες μεταξύ σχολικών κοινοτήτων. Οι κυριότεροι λόγοι φαίνεται να είναι το ιδιαίτερα συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό μας σύστημα, καθώς και η παντελής έλλειψη επιβράβευσης της σχολικής μονάδας και των εκπαιδευτικών ή καθηγητών που συμμετέχουν σε έργα κινητικότητας και συνεργασίας. Τροχοπέδη, επίσης, αποτελεί και η χρονοβόρα διαδικασία συμμετοχής.

---

¹⁴ Rothoni, A. (2015). *The Everyday Literacy Practices in English of Teenagers Living in Greece: An Ethnographic Multiple Case Study*. Διδακτορική Διατριβή Τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών: <http://www.enl.uoa.gr/metapyxiakes-spydes/didaktoriki-ereyna/didaktorika-glossas-glwssologias.html>

Θετικές ενέργειες, εκκρεμότητες και βήματα επίλυσης προβλημάτων¹⁵

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει θετικά βήματα από την πολιτεία για την αναβάθμιση της σχολικής ξενόγλωσσης εκπαίδευσης και συγκεκριμένα:

1. Υιοθετήθηκε νέο πρόγραμμα σπουδών για τις ξένες γλώσσες στην υποχρεωτική εκπαίδευση από το σχολικό έτος 2016-17. Το πρόγραμμα που είναι γνωστό με το ακρώνυμο ΕΠΣ-ΞΓ ακολουθεί την 6βαθμη κλίμακα γλωσσομάθειας του Συμβουλίου της Ευρώπης και περιλαμβάνει «ύλη» η οποία είναι απολύτως εναρμονισμένη με τους δείκτες επικοινωνιακής ικανότητας του *Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες* (2016-17).
2. Από το σχολικό έτος 2016-17 εφαρμόστηκε νέος τρόπος αξιολόγησης των επικοινωνιακών ικανοτήτων των μαθητών, με δοκιμασίες κατανόησης γραπτού & προφορικού λόγου και παραγωγής γραπτού λόγου.
3. Έγινε εισαγωγή της πρώτης ξένης γλώσσας από την Α' Δημοτικού σε ένα ενιαίο ολοήμερο σχολείο από το σχολικό έτος 2016-17.
4. Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις (Ν. 4452.τ.1, Αριθμ. Φύλλου 17/15-02-2017) για την ανάπτυξη μιας πολυγλωσσικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας για τη διενέργεια ηλεκτρονικής προσαρμοστικής εξέτασης και πιστοποίησης της γλωσσομάθειας των μαθητών.
5. Στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενου από το ΕΣΠΑ (2010-2014) έργου σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε το ηλεκτρονικό σχολείο του ΚΠΓ που δίνει τη δυνατότητα προετοιμασίας για τις έντυπες εξετάσεις του ΚΠΓ δωρεάν.
6. Καταργήθηκε η «επάρκεια διδασκαλίας» για εκείνους που διαθέτουν απλώς Άριστη επάρκεια γλωσσομάθειας και όχι διδακτική και παιδαγωγική κατάρτιση, με την ΥΑ υπ' αριθμ. 6117/Α5, Αριθμ. Φύλλου 324/08-02-2017.
7. Έχουν αναπτυχθεί ποικίλα ψηφιακά εκπαιδευτικά μάθησης για τις ξένες γλώσσες, με πολλές πληροφορίες για τους ψηφιακούς πόρους στους οποίους μπορεί να έχει πρόσβαση κάθε εκπαιδευτικός, καθώς επίσης και τρόποι αξιοποίησης ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων και εφαρμογών για την εκμάθηση της ξένης γλώσσας.
8. Έχει εγκριθεί χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ και προβλέπεται άμεσα να ξεκινήσει η επιμόρφωση Β επιπέδου των εκπαιδευτικών στη χρήση ΤΠΕ στο μάθημα της ξένης γλώσσας.
9. Έχει εγκριθεί χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την εφαρμογή του ΕΠΣ-ΞΓ και την αξιοποίηση προσεγγίσεων διαφοροποιημένης διδασκαλίας στην τάξη και διαφοροποιημένης μάθησης για την αξιοποίηση της εξωσχολικής γνώσης.
10. Η πολιτεία έχει, διά στόματος του Υπουργού, αρχίσει να υποστηρίζει την εκπαιδευτική αυτονόμηση της σχολικής μονάδας και για τις ξένες γλώσσες αυτό μπορεί να σημαίνει πως είναι δυνατόν να υπάρξουν ευκαιρίες διαφοροποιημένης εκπαίδευσης, δηλαδή να μπορούν τα σχολεία ανά την Ελλάδα, σταδιακά, να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους.

---

¹⁵ Τα προβλήματα που καταγράφονται και οι προτάσεις επίλυσής τους στηρίζονται σε έρευνες που έχουν διενεργηθεί στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων έργων που υλοποίησε το ΕΚΠΑ (2010-2014), αλλά και στο πλαίσιο μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών σε τμήματα ξένων γλωσσών και φιλολογιών του ΕΚΠΑ και του ΑΠΘ. Στηρίζονται επίσης σε καταγραμμένες απόψεις των σχολικών συμβούλων Αγγλικής, Γαλλικής και Γερμανικής, καθώς και σε εκθέσεις που έχουν καταθέσει ή/και δημοσιεύσει οι επιστημονικές ενώσεις των εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών.

Ειδικότερα:

1. Μέχρι πρότινος υπήρχε μια ασυνέπεια και ανακολουθία γλωσσοδιδασκτικής στοχοθεσίας στην προσφερόμενη ξενόγλωσση υποχρεωτική εκπαίδευση, η οποία αποκαταστάθηκε με ένα πολύ θετικό βήμα εκ μέρους της πολιτείας. Με εισήγηση του ΙΕΠ, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων υιοθέτησε το σχολικό έτος 2016-17 το νέο πρόγραμμα σπουδών (το ΕΠΣ-ΞΓ), στο πλαίσιο του οποίου περιγράφονται οι δείκτες γλωσσομάθειας που αναμένεται να έχει κάποιος για να θεωρηθεί επαρκής χρήστης της ξένης γλώσσας στο Χ επίπεδο. Επίσης, αναφέρεται το επίπεδο στο οποίο μπορεί να στοχεύσει η ξενόγλωσση εκπαίδευση στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο (βάσει των ωρών που προσφέρονται στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου). Ωστόσο:
  - 1.1 Υπάρχει ανάγκη παρακολούθησης και μέτρησης των αποτελεσμάτων εφαρμογής του ΕΠΣ-ΞΓ σε σημαντικό δείγμα σχολείων ανά την Ελλάδα στη βάση των οποίων για να σχεδιαστούν μέτρα βελτίωσης της εφαρμογής.
  - 1.2 Στη βάση των αποτελεσμάτων αξιολόγησης των σχολικών εγχειριδίων από το ΙΕΠ (στο πλαίσιο του έργου «Νέο Σχολείο») και ανατροφοδότηση από τις Ενώσεις Καθηγητών Αγγλικής, γαλλικής και Γερμανικής, καθώς και από τους σχολικούς συμβούλους των γλωσσών αυτών, είναι ανάγκη να αντικατασταθούν εγχειρίδια που έχουν κριθεί ακατάλληλα, να εκπονηθούν εγχειρίδια για να αντικαταστήσουν εκείνα που αγοράζει το κράτος από την ελεύθερη αγορά –πράγμα που αποτελεί σημαντική δαπάνη από τον κρατικό προϋπολογισμό. Για παράδειγμα, τα σχολικά εγχειρίδια Γαλλικής και Γερμανικής για την Ε' και ΣΤ' Δημοτικού στοιχίζουν στο κράτος 600.000-700.000 ευρώ ετησίως.
2. Το νέο πρόγραμμα σπουδών (το ΕΠΣ-ΞΓ) είναι *ενιαίο* για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο, *κοινό* για όλες τις γλώσσες που προσφέρει το σχολείο σήμερα και αυτές που μπορεί να προσφέρει στο μέλλον, ενώ προσδιορίζει το επίπεδο γλωσσομάθειας στην Α' και Β' γλώσσα στο οποίο μπορεί να φτάσουν οι μαθητές με βάση τις ώρες διδασκαλίας που προβλέπει το ωρολόγιο σχολικό πρόγραμμα. Έτσι:
  - 2.1 Λύνεται το πρόβλημα της ασυνέπειας και ανακολουθίας της εκπαιδευτικής διαδικασίας που υπήρχε από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο –τουλάχιστον για την Α' γλώσσα (τα Αγγλικά). Δεν αντιμετωπίζεται όμως το πρόβλημα της Β' ξένης γλώσσας επειδή η λύση αυτού του προβλήματος απαιτεί το να έχει το δικαίωμα αλλά και το κίνητρο να συνεχίσει ο μαθητής στο Γυμνάσιο τη Β' ξένη γλώσσα που ξεκίνησε στο Δημοτικό.
  - 2.2 Έγινε το πρώτο βήμα για την σύνδεση του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας με το περιεχόμενο της διδασκαλίας στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, αφού η «ύλη» του ΕΠΣ-ΞΓ είναι στοιχισμένη με τους δείκτες γλωσσομάθειας των εξετάσεων και τις προδιαγραφές του ΚΠΓ.
  - 2.3 Δίνεται πλέον η δυνατότητα να προσφέρονται και άλλες γλώσσες στο σχολείο όταν αυτό είναι δυνατόν, χωρίς πρόσθετο κόστος για την εκπόνηση νέων προγραμμάτων σπουδών και χωρίς να χρειάζεται να δαπανηθούν πρόσθετες ανθρωποώρες.
3. Το ΕΠΣ-ΞΓ έχει εκπονηθεί με τη λογική που επικρατεί και σε πολλές άλλες χώρες του κόσμου έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να παρακολουθούν μαθήματα γλώσσας σε τμήματα ανάλογα με το επίπεδο γλωσσομάθειάς τους. Η εφαρμογή του δεν *απαιτεί* τη δημιουργία τμημάτων με ομοιογένεια επιπέδου γλωσσομάθειας, αλλά η εξασφάλιση τους:
  - 3.1 Θα αποτελέσει ένα ακόμη βήμα προς την κατεύθυνση της σύνδεσης της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης με την πιστοποίηση της γλωσσομάθειας.
  - 3.2 Θα δημιουργήσει θετικές συνθήκες για την εκμάθηση της γλώσσας στο σχολείο, ενώ η ανομοιογένεια δημιουργεί αρνητικές συνθήκες.

4. Η οικονομική κρίση στον τόπο, αποφάσεις κατανομής του σχολικού χρόνου χωρίς τη συστηματική επιστημονική μελέτη των κοινωνικών αναγκών και η μη ορθολογική αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων προς όφελος των μαθητών έχει ως αποτέλεσμα από τη σχολική χρονιά 2016-2017 στο δημόσιο σχολείο:
  - 4.1 Να μειωθούν οι ώρες διδασκαλίας των ξένων γλωσσών –τόσο της Α' ξένης γλώσσας (τα Αγγλικά), όσο και της Β' ξένης γλώσσας (Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά).
  - 4.2 Να εκδοθεί Υ.Α. που δυσχεραίνει κατανομή των μαθητών σε τμήματα αρχαρίων και προχωρημένων στα Αγγλικά στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου.
  - 4.3 Να καταργηθεί (με την ίδια Υ.Α.) η ελεύθερη επιλογή της Β' ξένης γλώσσας στα δημοτικά και να αντικατασταθεί από την πλειοψηφική επιλογή της.
  - 4.4 Να προσφέρονται ουσιαστικά μόνο τα γαλλικά και τα γερμανικά ως Β' ξένη γλώσσα, αφού τα Ιταλικά προσφέρονται σε πολύ λίγες σχολικές μονάδες και με τρόπο που δημιουργούνται προβλήματα ασυνέχειας στην εκμάθηση μιας γλώσσας, ενώ τα Ισπανικά δεν προσφέρονται καθόλου. Επειδή το κόστος της συμπερίληψης και άλλων γλωσσών είναι μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μεγάλο (αν και μπορεί η συμπερίληψη σημαντικών για την αγορά γλωσσών όπως η Ισπανική και η Ρωσική να είναι μακροπρόθεσμα προς όφελος της οικονομίας) το ΥΠ.Π.Ε.Θ. θα μπορούσε να ζητήσει σχετική πρόταση από την Γνωμοδοτική Επιτροπή του ΙΕΠ ή να αναθέσει σε μια ad hoc ειδική ομάδα εργασίας να μελετήσει το ζήτημα και να καταθέσει την πρότασή της.
5. Η γλωσσοδιδακτική στοχοθεσία στο σχολείο εξακολουθεί να διέπεται από ασυνέχεια/ασυνέπεια και ανακολουθία μεταξύ Γυμνασίου και Λυκείου, αφού σε ό,τι αφορά την Αγγλική γλώσσα η κατανομή των μαθητών σε τμήματα στο Λύκειο δεν γίνεται με βάση το επίπεδο γλωσσομάθειας ενώ η διδασκαλία της Γαλλικής ή Γερμανικής ξεκινά σε κάποιες περιπτώσεις πάλι από την αρχή. Και τούτο επειδή δεν έχει εκσυγχρονιστεί το πρόγραμμα σπουδών ξένων γλωσσών του Λυκείου, το οποίο θα έπρεπε να έχει ήδη εκπονηθεί ως συνέχεια του ΕΠΣ-ΞΓ της υποχρεωτικής εκπαίδευσης -κοινό για όλες τις γλώσσες- με περιγραφές των δεικτών γλωσσομάθειας του επιπέδου Γ1+Γ2 και να ορίζει ποιο είναι το ανώτερο και κατώτερο επίπεδο γλωσσομάθειας στο οποίο αναμένεται να φτάνουν οι μαθητές σε σχέση αφενός μεν με τις ώρες που έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες βαθμίδες (Δημοτικό και Γυμνάσιο, αφετέρου δε με τις ώρες διδασκαλίας στο Λύκειο).
6. Η ξενόγλωσση εκπαίδευση στο Λύκειο είναι ελλιπής αφού οι ξένες γλώσσες προσφέρονται ελάχιστες ώρες την εβδομάδα τόσο στο Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ) όσο και στο Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) και χωρίς σχεδιασμό. Για τη διδασκαλία στο ΓΕΛ δεν έχουν εκπονηθεί εγχειρίδια και το μάθημα της ξένης γλώσσας είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένο προπαντός στην Β' και Γ' Λυκείου. Ακόμη πιο υποβαθμισμένη είναι και η διδασκαλία της ξένης γλώσσας στο ΕΠΑΛ με εντελώς ακατάλληλα εγχειρίδια μολονότι στο ΕΠΑΛ η ανάγκη για ξενόγλωσση εκπαίδευση είναι απαραίτητη για παιδαγωγικούς και κοινωνικούς λόγους αλλά και για λόγους καθαρά πρακτικούς.
7. Τα σημαντικότερα προβλήματα στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών παρουσιάζονται στο Επαγγελματικό Λύκειο, για το οποίο θα κατατεθεί χωριστή μελέτη, την οποία έχει αναλάβει ως εργασία η Επιτροπή Ξενόγλωσσης Εκπαίδευσης του ΙΕΠ. Η μελέτη θα καταλήξει σε προτάσεις που αφορούν το πρόγραμμα σπουδών, τα εκπαιδευτικά υλικά και τον αριθμό γλωσσών που είναι σκόπιμο να προσφέρονται.